

litteris rutenicalibus, ne nos suspectum per insinuationem nostram haberet, quia si perfectus honoraretur, si hereticus cremaretur...)¹. În textele polone medievale, «litterele rutenicale» indică întotdeauna limba și scrierile slave bisericești, folosite pe atunci de rușii ortodocși din regatul polono-litvan (și nu limba populară, care nu intra în rîndul «litterelor»). În acest sens trebuie înțeles și pasajul din *Cronica Poloniei* a lui Jan Długosz, în care afirmă originea latină a valahilor, trecuți cu vremea la «ritualul bisericesc și la moravurile rutenilor» (în ruthenorum que ritus et mores), aluzie la folosirea limbii slavone în biserică și în actele de stat, în Țările Române².

Așadar Iacob, conducătorul husiților din Moldova, putea fi chemat la Cracovia la un «examen», fiind dator să dea dovadă despre cunoștințele sale «perfecte» în limba și literatura slavonă. De vreme ce era chemat la un examen, este clar că «perfectiunea» lui în litterele slavone, nu constituia numai cultura sa personală, ci și o *profesiune* care nu putea fi alta decît cea de profesor, pe care o exercita în țara unde era așezat. Regele Poloniei, suzeranul Moldovei, ar fi putut controla activitatea lui, și cea culturală, în țara vasalului său. Ca profesor în Moldova, Iacob trebuia să fie cunoscător al limbii slavone, limbă literară a clasei stăpînitoare în acea țară. Existența atunci în Moldova a unui învățat cunoscător al limbii slavone și legat de anumite obligații, care nu pot fi decît didactice, impun concluzia funcționării pe atunci a unei școli domnești de slavonie.

Încă din 1883 episcopul Melhisedec, pornind de la titlul de «dascăl al bisericii Moldovalahiei», purtat de Grigore Țamblac, a bănuit existența unei școli înființate de Alexandru cel Bun la Suceava³. Scrisoarea episcopului de Baia confirmă acest fapt de istorie culturală a Moldovei la începutul veacului al XV-lea, precum și faptul că slavona era limba literară a învățămîntului în școala lui Alexandru cel Bun.

Tot în scrisoarea lui Ioan de Baia se mai află indicat și un alt personaj cu grad universitar, de la care autorul scrisorii luase informații despre trecutul, în Polonia, al lui Iacob husitul. Acesta «odinioară fusese făcut scăpat din închisoarea frăției voastre de la Cracovia, împreună cu alți patru sau șase, așa cum am aflat în chip sigur și lămurit de la magistrul Hermann, baccalaureat în medicină» (*olim de carceribus vestre fraternitatis Cracovie fugatus metquintus*

¹ Traducerea noastră este singura care se justifică prin gramatica latină și prin context. «*Litteris rutenicalibus*» este un ablativ pentru punctul de vedere, pe lângă primul *perfectus*; reproduce întocmai expresia din Cicero: *perfectus litteris graecis* (citat de L. Quicherat și A. Daveluy, *Dictionnaire latin-français*, sub voce: «profondément versé dans la littérature grecque»). Numai al doilea *perfectus* din frază este pus în contrast cu *haereticus*, și privește perfecția credinței. În nici un caz, ablativul citat nu se poate raporta la cuvintele *dominus rex*, dat fiind locul ocupat de el în text. Apoi, ce rost ar fi avut ca episcopul catolic să fi cerut de la regele Poloniei o scrisoare în slavonește, cînd cancelaria regală știa prea bine cum trebuie să corespundă cu domnul Moldovei? Cu atît mai puțin nu putem lega pe *litteris rutenicalibus* de *probandum*. De ce ar trebui ca ereticul chemat personal de rege, să-și dovedească în scris nevinovăția și anume în slavonește, față de erarii catolici? Întreg contextul privește dorința episcopului de Baia de a nu apare ca acuzator al propagandistului husit, și ca acesta să fie chemat în Polonia sub alt pretext decît acela al ereziei; de aceea se pune la cale o presupusă cercetare a cunoștințelor sale de limba slavonă. Pentru interpretarea textului medieval latin am consultat pe Maria Dumitrescu, absolventă la Ecole des chartes din Paris, căreia îi aduc mulțumiri.

² J. Długosz, *Historia Polonica*, I — 1, Leipzig, 1711, col. 1122.

³ Melhisedec, *Mitropolitul Grigorie Țamblac*, în «*Revista pentru istorie, arheologie și filologie*», III, p. 5.